

'Over vogels'

Fantasie en werkelijkheid
in een middeleeuws handschrift

Antwoordblad voor de leerkracht

I. Correctie afbeeldingen?

Albeelding **1**

Albeelding **E**

Albeelding **6**

Albeelding **J**

Albeelding **2**

Albeelding **I**

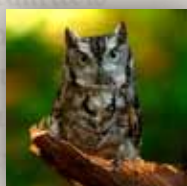
Albeelding **7**

Albeelding **D**

Albeelding **3**

Albeelding **G**

Albeelding **8**

Albeelding **A**

Albeelding **4**

Albeelding **F**

Albeelding **9**

Albeelding **B**

Albeelding **5**

Albeelding **C**

Albeelding **10**

Albeelding **H**

II. Rare jongens, die middeleeuwen!

De middeleeuwse mens geloofde allerlei rare dingen over vogels (en ook over andere dieren!). In onze ogen lijkt dit erg naïef, maar toch zijn hier tal van verklaringen voor: De middeleeuwse wetenschap was veel sterker dan de onze gebaseerd op de studie van teksten, waarbij het eigen empirisch onderzoek slechts

een kleine rol speelde. Zo hadden auteurs uit de Oudheid (Aristoteles en Plinius Major) een zeer grote invloed op de middeleeuwse kennis van de natuur en werden hun teksten als wetenschappelijke autoriteiten beschouwd. Wat die auteurs een keer gezegd hadden, hoe vreemd of onwetenschappelijk het ook

1. De **pelikaan** doodt haar jongen met haar bek en weent dan drie dagen. Na drie dagen doorboort de pelikaan zichzelf en besprenkelt haar jongen met haar bloed. Zo komen de jongen opnieuw tot leven.

JUIST

2. De **struisvogel** steekt haar kop onder de grond omdat zij niet wil aanzien hoe mensen op de wereld zondigen. Het is een gevoelige vogel die kan sterven door het zien van menselijk leed.

FOUT

3. Wanneer **kraanvogels** hun lange vlucht maken dan houdt de vogel die de wacht heeft een steentje vast. Wanneer deze dan in slaap valt, valt ook het steentje op een andere vogel en zo wordt de troep gealarmeerd.

JUIST

mocht lijken, werd door de meeste mensen zomaar aanvaard...

Anderzijds was de leefwereld van de middeleeuwse mens ook veel beperkter: De meeste mensen hadden nauwelijks een krokodil of een olifant gezien, noch een eenhoorn of een feniks. Hoe moesten ze dan oordelen of het ene dier wel en het andere niet bestond? Het bestaan van een neushoorn moet voor hen even aannemelijk geweest zijn als een eenhoorn! Ook werd geen onderscheid gemaakt tussen 'echte' en 'fabelachtige' eigenschappen van dieren: een haan kraait inderdaad maar of hij daarom ook echt het onderscheid kan maken tussen de uren?

Hieronder vind je tien opvattingen van mensen uit de 12de eeuw over vogels.

- » Welke van onderstaande verhalen werden door de middeleeuwse mens werkelijk geloofd en welke zijn door ons verzonnen?

De middeleeuwse mens geloofde dat de pelikaan het symbool was van het offer van Christus die ook na drie dagen verrezen was. Het offer van Christus wordt trouwens nog steeds gesymboliseerd in het sacrament van de eucharistie. In de Heilige Bloedbasiliek te Brugge kan je ook tal van afbeeldingen vinden van de pelikaan die zichzelf in de borst pikt, Christus die zich met zijn bloed opoffert voor de mens.

[caput 38]

In het *Aviarium* wordt niet gesproken over struisvogels die hun kop onder de grond steken. Wel bespreekt de auteur de veren van deze vogel: hij heeft wel veren maar kan niet vliegen. De vogel staat dus symbool voor bedriegers: ze doen alsof ze goed zijn (kunnen vliegen), maar in werkelijkheid zijn ze slecht (niet kunnen vliegen)

[caput. 42]

Volgens de auteur van het *Aviarium* staat deze vogel symbool voor de waakzame monnik die Christus (het steentje) in zijn hart (poot) heeft.

[caput 44]

4. De **zwaluw** kan voorspellen welke huizen zullen instorten, dus daar bouwt hij zijn nest niet.

JUIST

5. **Ooievaars** brengen kinderen naar de mensen en laten ze door de schoorsteen zakken. Daarom dat mensen vandaag nog steeds zeggen 'De ooievaar is gekomen' wanneer er een kindje is geboren.

FOUT

6. **Ganzen** hebben een prima reukvermogen: Van alle dieren ruiken zij de mens het best! Daarom zijn het goede waakdieren.

JUIST

In de 4de eeuw v.Chr. werd Rome belegerd door de Galliërs onder leiding van Brennus. De Galliërs waren er in geslaagd om de Romeinen te omsingelen die hadden post gevat op het Capitool, een plaats die omwille van haar hoge ligging goed verdedigbaar was. De Galliërs

De zwaluw staat symbool voor mensen die een voorkennis hebben van de ondergang van de wereld (wat zal gebeuren aan het einde der tijden!) Daarom vertrouwen ze op God, bij wie ze hun 'nest' willen bouwen.

(caput 46)

In het Aviarium wordt van de ooievaars gezegd dat ze de lente kunnen voorspellen, vechten tegen slangen en dat ze hun veren uittrekken om hun jongen te warmen. Nergens staat er iets over het brengen van baby's. Het populaire verhaaltje dat ooievaars kinderen brengen is van veel latere datum en werd gebruikt om kinderen niet te hoeven vertellen hoe kindjes gemaakt werden. Soms vertelt men ook wel eens dat kindjes in bloemkolen groeien...

(caput 47)

konden de heuvel niet veroveren en probeerden het via een list. 's Nachts klommen zij op de heuvel en hoopten zo de laatste Romeinse krijgers te kunnen verslaan. De Romeinse honden lagen in een diepe slaap, maar de ganzen gakten heel luid waardoor de Romeinen wakker werden. De aanval werd afgeslagen, de luie honden geslacht en opgegeten en de ganzen werden nadien speciaal vereerd en meegevoerd in een officiële stoet.

De gans is trouwens het symbool van de waakzame broeder.

(caput 51)

7. De **caladrius** is een vreemde vogel: Als hij bij een zieke mens wordt gebracht kan hij maken of de zieke moet sterven of leven. Kijkt hij naar de zieke en observeert hij hem aandachtig, dan zal hij overleven. Doet hij dat niet en wendt hij zijn ogen af, dan zal de zieke zeker sterven.

JUIST

Hoewel geen enkele vogel aan de beschrijving van de caladrius voldoet en geen enkele vogel in staat is tot wat hier boven staat, geloofde Hugo de Folieto, de auteur van het *Aviarium*, toch in zo'n vogel... Een beetje naïef, die Hugo! De caladrius was het symbool voor Christus, die wist wie in de hemel mocht en wie niet.

(caput 53)

8. Ook de **feniks** is zo'n raar geval: Wanneer de vogel 500 jaar geworden is, dan gaat hij koortsachtig op zoek naar een menselijk (kamp)vuur, zelf kan hij immers geen vuur maken, werpt zich in het vuur en herrijst uit zijn eigen as.

FOUT

Wat de middeleeuwen geloofden was nog veel sterker: de feniks was een intelligente vogel! Hij verzamelde zelf geurige takjes, verzamelde ze op een hoopje en bracht er vuur aan (hoe hij dat deed staat niet precies beschreven, maar wellicht gebeurde dit door het felle zonlicht) en wakkerde dit aan met zijn vleugels. De feniks die uit zijn as herrijst is een symbool voor de verrijzenis van Christus.

(caput 54)

9. De **hop** is een vogel die graag op menselijke uitwerpselen gaat zitten of die je in de buurt van kerkhoven kan vinden.

JUIST

10. De **zwaan** heeft een sneeuw wit verenkleed, maar onder die veren heeft zij een zwarte huid.

JUIST

De hop is omwille van dit vreemde gedrag het symbool voor de zondaar: ook slechte mensen hebben plezier in slechte dingen, zoals uitwerpselen en dode mensen.

(caput 57)

Ook over deze vogel waren de middeleeuwen niet zo positief, de witte veren moesten het valse karakter (de zwarte huid) van de zwaan bedekken. Een beetje racistisch zelfs!

(caput 58)

